

Határozatok Tára

MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2015. június 25.¹

C-373/14. P. sz. ügy

**Toshiba Corporation
kontra**

Európai Bizottság

„Fellebbezés — Kartellek — A hálózati transzformátorok piaca — A piacok felosztására irányuló szóbeli megállapodás (»gentlemen’s agreement«) — A cél általi versenykorlátozás fogalma — A nyilvános elhatárolódás kritériuma — A 2006. évi iránymutatás 18. pontja”

1. A jelen fellebbezéssel a Toshiba Corporation az Európai Unió Törvényszéke Toshiba kontra Bizottság ítéletének (T-519/09, EU:T:2014:263, a továbbiakban: megtámadott ítélet) hatályon kívül helyezését kéri, amellyel a Törvényszék elutasította a Toshibának az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/39.129 – „hálózati transzformátorok”-ügy) 2009. október 7-én hozott C(2009) 7601 végleges bizottsági határozat (a továbbiakban: vitatott határozat) megsemmisítése iránti keresetét.

2. A jelen kereset alapján a Bíróságnak újból az EK 81. cikk (1) bekezdése (jelenleg az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése) értelmében vett „cél általi” versenykorlátozás fogalmát kell megvizsgálnia, pontosabban meg kell jelölnie az azon feltételek meghatározásához szükséges elemzési szempontokat, amelyek fennállása esetén egy gyakorlat ilyen korlátozásnak minősülhet.

3. A „nyilvános elhatárolódás” fogalma, valamint az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról szóló iránymutatás² (a továbbiakban: 2006. évi iránymutatás) 18. pontja szintén a jelen eljárás középpontjában áll.

¹ — Eredeti nyelv: francia.

² — HL 2006. C 210., 2. o.

I – Jogi háttér

A – Az uniós jog

1. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés

4. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése szerint:

„(1) A belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen:

- a) a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett rögzítése;
- b) a termelés, az értékesítés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozása vagy ellenőrzése;
- c) a piacok vagy a beszerzési források felosztása;
- d) egyenértékű ügyletek esetén eltérő feltételek alkalmazása az üzletfelekkel szemben, ami által azok hátrányos versenyhelyzetbe kerülnek;
- e) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.”

2. A 2006. évi iránymutatás

5. A 2006. évi iránymutatás 13. pontja szerint:

„A kiszabásra kerülő bírságok alapösszegének meghatározásához a Bizottság a jogsértés által közvetlenül vagy közvetve érintett, a vállalkozás által az EGT-n [Európai Gazdasági Térség] belül, az érintett földrajzi területen értékesített áruk és szolgáltatások eladásának értékét alkalmazza. A Bizottság rendszerint a vállalkozásnak a jogsértésben való részvétel utolsó teljes üzleti évében történt eladásait veszi figyelembe [...]”.

6. Ugyanakkor a 2006. évi iránymutatás 18. pontja e szabálytól a következőkre történő hivatkozással eltér:

„Amennyiben egy jogsértés területi kiterjedése meghaladja az EGT területét (például a világméretű kartellek esetében), a vállalkozás szóban forgó, az EGT-n belül történt eladásai nem feltétlenül tükrözik megfelelő módon az egyes vállalkozások jogsértésben betöltött szerepének súlyát. Főként ilyen lehet például a piac felosztására irányuló világpiaci szintű megállapodások esete.

Annak érdekében, hogy ilyen körülmények között tükrözni lehessen az EGT-n belüli összértékesítést, valamint az egyes vállalkozások jogsértésben való részvételének viszonylagos arányát [helyesen: súlyát], a Bizottság megbecsülheti a jogsértés által érintett áruk vagy szolgáltatások eladásainak teljes értékét a releváns földrajzi piac egészére nézve (amely túllépi az EGT határait), majd ezen a piacon meghatározza a jogsértésben részt vevő vállalkozások értékesítésből való részesedését, és az így kapott részesedési arányokat a vállalkozások EGT-n belüli összesített értékesítésére vetítheti. Az eredményt az eladások értékeként fogják felhasználni a bírság alapösszegének megállapításához.”

7. A 2006. évi iránymutatás 37. pontja végül kifejti, hogy „[b]ár a jelen Iránymutatás meghatározza az általános módszertant a bírságok megállapítását illetően, azonban az egyes ügyek egyedisége vagy egy bizonyos ügy esetében az elrettentő hatás elérésének szükségessége okán a Bizottság eltérhet ezektől a módszerektől, valamint a 21. pontban megszabott határértékektől.”

II – A jogvita előzményei

8. A jelen ügyben érintett ágazat a hálózati transzformátorok, a takaréktaszformátorok és a 380 kV vagy annál nagyobb feszültségű söntfójtók ágazata. A hálózati transzformátor nagy jelentőségű elektromos alkatrész, amelynek feladata a feszültség csökkentése vagy növelése egy áramkörön belül.

9. A Toshiba Corporation (a továbbiakban: Toshiba) egy lényegében a következő három tevékenységi területen működő japán társaság: digitális termékek, elektronikus eszközök és alkatrészek, valamint infrastruktúra-rendszerek.

10. Az e társaságnak a szóban forgó ágazatban folytatott tevékenységeit illetően két fázis különíthető el a Bizottság által a vizsgálatának során figyelembe vett időszakban (amely 1999. június 9-től 2003. május 15-ig tartott, a továbbiakban: releváns időszak). 1999. június 9. és 2002. szeptember 30. között a Toshiba leányvállalatán, a Power System Co.-n keresztül folytatott tevékenységet. 2002. október 1-jétől kezdődően a fellebbező a tevékenységét a TM T&D-n, a Toshiba és a Mitsubishi Electric közös vállalkozásán keresztül folytatta, amelyben ez a két vállalkozás a hálózati transzformátorok előállítására irányuló tevékenységét egyesítette.

11. 2008. szeptember 30-án a Bizottság úgy döntött, hogy a hálózati transzformátorok piacát érintő eljárást indít. A kifogásközlést a Bizottság 2008. november 20-án fogadta el. A Toshiba erre 2009. január 19-én válaszolt. A meghallgatásra 2009. február 17-én került sor.

12. A vitatott határozattal a Bizottság megállapította, hogy a Toshiba a releváns időszak teljes tartama alatt egy olyan jogellenes kartellben vett részt, amely az EGT és Japán egész területére kiterjedt. A kartell a hálózati transzformátorok európai és japán gyártói között kötött szóbeli megállapodásból állt, amelynek tárgya az volt, hogy e két transzformátorgyártói csoport tiszteletben tartja egymás hazai piacait, és tartózkodik az azokon történő értékesítésektől (a továbbiakban: *gentlemen's agreement*).

13. A Bizottság ezt a *gentlemen's agreementet* cél általi versenykorlátozásnak minősítette.

14. A vitatott határozat (165)–(169) preambulumbekkezdésében a Bizottság megvizsgálta a szóban forgó eljárás alá vont egyes vállalkozások azon érvét, amely szerint ez a kartell nem gyakorolt hatást a versenyre, mivel a japán és az európai gyártók nem versenytársak az EGT piacára való belépés leküzdhetetlen akadályai miatt. Ebben a tekintetben a Bizottság lényegében arra hivatkozott, hogy a Hyundai koreai gyártó nemrég lépett be a hálózati transzformátorok európai piacára, illetve hogy a japán vállalkozások jelentős értékesítéseket könyveltek el az Egyesült Államokban. Márpedig ezeknek a vállalkozásoknak nem sikerült bizonyítaniuk, hogy az amerikai piacra történő belépés akadályai nagymértékben különböztek volna az európai piacra történő belépés akadályaitól.

15. A *gentlemen's agreement* szervezetét illetően a Bizottság rámutatott arra, hogy mindkét gyártói csoportnak ki kellett jelölnie a titkársági feladatok ellátására egy vállalkozást. Azt is megállapította, hogy a piacfelosztó megállapodást egy olyan második megállapodás egészítette ki, amely a csoport területéről származó ajánlati felhívásoknak a másik csoport titkárának történő bejelentésére irányult, annak érdekében, hogy azokat felosszák.

16. Ezenkívül a Bizottság megállapította, hogy a releváns időszakban a vállalkozások évente egyszer vagy kétszer találkoztak, a találkozókra 1999. június 9-től 11-ig Malagában, 2000. május 29-én Szingapúrban, 2000. október 29-től november 1-jéig Barcelonában, 2001. május 29-én és 30-án Lisszabonban, 2002. február 18-án és 19-én Tokióban, 2002. szeptember 26-án és 27-én Bécsben (a továbbiakban: bécsi találkozó), valamint 2003. május 15-én és 16-án Zürichben (a továbbiakban: zürichi találkozó) került sor. A Bizottság szerint ezek a találkozók többek között a *gentlemen's agreement* megerősítésére szolgáltak.

17. E megfontolások összességére tekintettel a Bizottság megállapította, hogy a Toshiba megsértette az EK 81. cikket és az EGT-Megállapodás 53. cikkét. Következésképpen a Bizottság a Toshibaval szemben 13,2 millió euró összegű bírságot szabott ki. A TM T&D-ről és a Mitsubishi Electricről a vitatott határozat nem rendelkezett.

III – A Törvényszék előtti eljárás és a megtámadott ítélet

18. A Törvényszék Hivatalához 2009. december 23-án benyújtott keresetlevelével a Toshiba négy jogalapra hivatkozva a vitatott határozat megsemmisítése iránti keresetet nyújtott be. A jelen fellebbezés csak a Törvényszék által az előtte hivatkozott jogalapok közül háromra válaszolva kifejtett megfontolásokra vonatkozik.

19. A második jogalap vizsgálata tekintetében, amely többek között a versenykorlátozás fennállására vonatkozott, a Törvényszék először megállapította, hogy a Bizottság jogosan jutott arra a következtetésre, hogy a *gentlemen's agreement* versenykorlátozásra irányuló gyakorlatnak minősül, és hogy ebből következően versenyellenes hatásainak bizonyítására nincs szükség.

20. Másodszor a Törvényszék elemezte a Toshiba azon érvét, amely szerint jellege ellenére a *gentlemen's agreement* nem alkalmas a verseny korlátozására amiatt, hogy a japán gyártók nem versenytársai az európai vállalkozásoknak az EGT piacán. Ebben a tekintetben a Törvényszék rámutatott arra, hogy azt a kérdést, hogy egy olyan kartell, amelynek célja a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, nemcsak a megállapodás tartalmára, hanem azon gazdasági környezetre tekintettel is meg kell vizsgálni, amelybe ez a megállapodás illeszkedik, valamint hogy figyelemmel arra, hogy az EUMSZ 101. cikk nemcsak a tényleges versenyt, hanem a potenciális versenyt is védi, egy a *gentlemen's agreement*hez hasonló megállapodás alkalmas arra, hogy korlátozza a tényleges vagy potenciális versenyt, hacsak az európai piacra történő belépésnek nincsenek leküzdhetetlen akadályai, amely így kizárna minden versenyt a japán gyártók részéről.

21. Annak meghatározása érdekében, hogy a piacra lépés akadályai a jelen ügyben leküzdhetetlenek voltak-e, a Törvényszék mindenekelőtt arra hivatkozott, hogy a *gentlemen's agreement* léte önmagában olyan erős valószínűsítő körülménynek tekinthető, amely alátámasztja a japán és az európai gyártók közötti versenyhelyzet fennállását.

22. A Törvényszék végül a vitatott határozat (91)–(98) preambulumbekkezdésére hivatkozva megállapította, hogy a Hitachi japán gyártó európai ügyfelektől származó projekteket fogadott el. Egyébiránt megjegyezte, hogy a közigazgatási eljárás során a Hitachi a Bizottsághoz intézett, 2009. március 30-i levelében (a továbbiakban: a Hitachi levele) visszavonta az állításait, és kijelentette, hogy elfogadja a Bizottságnak a *gentlemen's agreement* fennállására és tartalmára vonatkozó következtetéseit, ahogyan azok a kifogásközlésben szerepelnek.

23. A harmadik jogalappal kapcsolatban, amely többek között a Toshibának a kartelltől való állítólagos elhatárolódására vonatkozott, a Törvényszék először emlékeztetett arra, hogy az, ha egy vállalkozás olyan találkozón vesz részt, amelyek célja a verseny korlátozása – még ha azokon aktívan nem is működik közre –, és ezen találkozók témájától nyilvánosan nem határolódik el, amely ezáltal a többi vállalkozást arra engedi következtetni, hogy ez a vállalkozás az ezen találkozók eredményeként létrejött kartell tagja, úgy tekinthető, hogy ez a vállalkozás a szóban forgó kartellben részt vett.

24. Végül elismerve azt, hogy a rendelkezésre álló dokumentumok kétségeket támaszthatnak a Toshibának a *gentlemen's agreementben* a bécsi találkozót követően való részvételével kapcsolatban, a Törvényszék megállapította, hogy ezek a dokumentumok nem tudják bizonyítani, hogy a Toshiba ezen találkozó alkalmával már elhatárolta magát a *gentlemen's agreementtől*.

25. Ugyanis, ahogyan az ezekből a dokumentumokból kiderül, a bécsi találkozón részt vevő vállalkozások megerősítették a jogellenes kartellt, valamint a projektek bejelentésének abban előírt szabályait, és ebből a Törvényszék szerint az következik, hogy a *gentlemen's agreement* részes felei, közöttük a Toshiba, meg akarták hosszabbítani ezt a megállapodást, legalábbis a következő találkozóig.

26. Ami a Toshibának a kartellben a zürichi találkozóig való részvételével, valamint ezen találkozó versenyellenes céljának állítólagos hiányával kapcsolatos érveket illeti, a Törvényszék megállapította, hogy azok hatástalanok, mivel nem alkalmasak a Bizottság azon következtetésének megkérdőjelezésére, amely szerint a Toshiba 2003. május 15-ig részt vett a *gentlemen's agreementben*.

27. Egyébiránt a Törvényszék megállapította, hogy a Toshiba nem állíthatja azt, hogy a TM T&D létrehozásakor megszüntette a kartellben való részvételét. A fellebbező ugyanis nyilvánosan nem határolódott el a kartelltől, és nem tájékoztatta a többi résztvevőt arról, hogy ez a közös vállalkozás a kartellben többé nem vesz részt.

28. A bírság kiszámítására vonatkozó negyedik jogalappal kapcsolatban a Törvényszék megállapította, hogy a Bizottság helyesen alkalmazta a 2006. évi iránymutatás 18. pontjában előírt módszert, következésképpen nem fogadható el, hogy csak a Japánban és az EGT-ben történt értékesítéseket kell figyelembe venni a bírság kiszámítása érdekében. Ebben a tekintetben a Törvényszék lényegében megállapította, hogy a Bizottság által a világpiaci részesedésekre vonatkozóan tett hivatkozás lehetővé teszi annak figyelembevételét, hogy a szóban forgó vállalkozások világszintű versenyképességét nem használták fel az EGT piacának megszerzésére.

29. Ezenkívül a Törvényszék szerint a Bizottság joggal vette alapul azt a vélelmet, amely szerint a *gentlemen's agreement* hiányában a japán gyártók piaci részesedése az EGT-ben egyenlő lett volna azzal a részesedéssel, amellyel a világpiacon rendelkeztek.

30. Egészen konkrétan a bírság arányos jellegével kapcsolatban a Törvényszék megállapította, hogy nem lenne megfelelő a japán gyártóknak az EGT-ben történt tényleges eladásait figyelembe venni, mivel ez a jelen ügyben a Toshiba azért való honorálását jelentené, hogy tiszteletben tartotta a *gentlemen's agreementet*. Ezenkívül a Törvényszék megállapította, hogy a világpiaci részesedéseket figyelembe vevő módszer egy, a világszinten versengő vállalkozások között létrejött piacfelosztó megállapodás esetében megfelelőbben tükrözi ezen vállalkozások arra vonatkozó képességét, hogy a többi piaci szereplőnek súlyos kárt okozzanak az európai piacon, és tájékoztatást ad a vállalkozásnak a kartell egésze hatékonyságához való hozzájárulásáról, vagy éppen fordítva, a kartell instabilitásáról abban az esetben, ha abban nem vett volna részt. Végül a Törvényszék megállapította, hogy egy ilyen megközelítés lehetővé teszi a piacra lépés azon esetleges akadályainak figyelembevételét, amelyek a világpiac különböző szegmenseiben állhatnak fenn.

IV – A felek kérelmei és a Bíróság előtti eljárás

31. A Toshiba azt kéri, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet annyiban, amennyiben az elutasította a Toshiba által a vitatott határozat 1. és 2. cikkének megsemmisítése iránt benyújtott kérelmet, valamint semmisítse meg az említett határozatot;
- másodlagosan utalja vissza az ügyet a Törvényszék elé, hogy az a Bíróság ítéletével összhangban döntsön a jogkérdésekben;
- a Bizottságot kötelezze az elsőfokú eljárás és a fellebbezési eljárás költségeinek viselésére.

32. Fellebbezésének alátámasztása érdekében a Toshiba négy jogalapra hivatkozik.

33. Az első jogalappal a Toshiba úgy érvel, hogy a Törvényszék hibás jogi kritériumot alkalmazott, amikor megállapította, hogy a japán hálózattitranszformátor-gyártók az EGT piacán potenciális versenytársak, mivel az EGT piacára történő belépés akadályai nem leküzdhetetlenek, és mivel fennállt a *gentlemen's agreement*. A Toshiba szerint a Törvényszéknek meg kellett volna vizsgálnia, hogy a japán gyártók tényleges és konkrét lehetőségekkel rendelkeztek-e az EGT piacára történő belépéshez, és hogy az ilyen belépés gazdaságilag életképes stratégia lehetett-e. A japán és az európai gyártók közötti potenciális verseny hiányában a *gentlemen's agreement* nem sérthette meg az EK 81. cikket, és a Bizottságnak nem volt hatásköre az ügyben való eljárásra. Következésképpen a Toshiba vonatkozásában a megtámadott ítéletet hatályon kívül kell helyezni, a vitatott határozatot pedig meg kell semmisíteni.

34. A második jogalappal a Toshiba előadja, hogy a Törvényszék elferdítette egy levél tartalmát, amelyben egy, az eljárásban részt vevő másik fél (nevezetesen a Hitachi) azt állította, hogy nem vitatja a Bizottság megállapításait. A Bizottság úgy tekintette, hogy ez a levél felváltotta e vállalkozás azon korábbi kijelentéseit, miszerint az EGT piacán nem végzett értékesítéseket. A Toshiba szerint ezzel a Törvényszék bizonyítékokat ferdített el, és ez alapján állapította meg, hogy az EGT piacára történő belépés akadályai nem leküzdhetetlenek.

35. A harmadik jogalappal a Toshiba előadja, hogy a Törvényszék – amikor megállapította, hogy a Toshiba arra vonatkozó érve, hogy nem vett részt a Zürichben tartott találkozón, „hatástalan” – ellentmondásos indokolást adott, a nyilvános elhatárolódást illetően téves jogi kritériumot alkalmazott, és ezáltal megsértette a személyes felelősség elvét. Ennélfogva a megtámadott ítéletet hatályon kívül kell helyezni, a vitatott határozatot pedig meg kell semmisíteni annyiban, amennyiben megállapítják, hogy a Toshiba 2003 májusáig részt vett a *gentlemen's agreementben*.

36. A negyedik jogalappal a Toshiba végül előadja, hogy a Törvényszék tévesen értelmezte a 2006. évi bírságkiszabási iránymutatás 18. pontját, amikor a Toshiba jogsértésben való súlyát a világszintű eladásai alapján állapította meg.

37. A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és kötelezze a Toshiba-t az eljárás költségeinek a viselésére.

V – Értékelés

A – Az első jogalapról, amely a cél általi versenykorlátozás fogalmának alkalmazásával kapcsolatos téves jogalkalmazáson alapul

38. Az első jogalapjával a Toshiba arra hivatkozik, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor a *gentlemen's agreement*et cél általi versenykorlátozásnak minősítette. A Toshiba szerint e megállapításhoz a Törvényszéknek meg kellett volna vizsgálnia, hogy az EGT piacára történő esetleges belépés a japán gyártók számára gazdaságilag életképes stratégia volt-e. Márpedig a Törvényszék csak azt állapította meg, hogy a résztvevők potenciális versenytársaknak tekinthetők egyfelől azért, mert az EGT piacára történő belépés akadályai nem leküzdhetetlenek, másfelől pedig mivel fennállt a *gentlemen's agreement*.

39. Ez a jogalap tehát lényegében újból felveti a cél általi versenykorlátozás fogalmával, valamint annak a bizonyítékok tekintetében fennálló eljárási következményeivel kapcsolatos kérdést.

1. Általános és előzetes megjegyzések a cél általi versenykorlátozás fogalmával kapcsolatban

40. Ahhoz, hogy egy megállapodás, vállalkozások társulási által hozott döntés vagy összehangolt magatartás az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatálya alá tartozzon, az szükséges, hogy annak „célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása” legyen.

41. A cél általi és a hatás általi versenykorlátozások közötti megkülönböztetés tehát benne rejlik a Szerződésben. Ez a különbség nem új, azonban meg kell állapítani, hogy számos olyan ügy középpontjában állt, amelyek az utóbbi években a jogtudomány részéről kritikai figyelmet kaptak.³

42. Az ítélezési gyakorlat magyarázata ebben a tekintetben kétségtelenül kíváncsúnak tűnik.

a) A cél általi versenykorlátozás és a hatás általi versenykorlátozás közötti megkülönböztetéssel kapcsolatban az ítélezési gyakorlatból eredő tanulságok

43. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének értelmében vett versenykorlátozó „célú vagy hatású” megállapodás vagy összehangolt magatartás fennállására vonatkozó feltétel vagylagos jellegét a Bíróság a hatvanas évek közepétől kezdődően az LTM-ítélettel (56/65, EU:C:1966:38) állapította meg, és azóta is folyamatosan megerősíti.⁴

44. A Bíróság mindjárt az elején kifejtette, hogy e feltételnek a nem kumulatív, hanem a „vagy” kötőszóval jelzett vagylagos jellege miatt először is meg kell vizsgálni a megállapodás tulajdonképpeni célját, figyelembe véve azt a gazdasági környezetet, amelyben alkalmazásra kerül.⁵

3 — Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643); T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610); Football Association Premier League és társai ítélet (C-403/08 és C-429/08, EU:C:2011:631); Pierre Fabre Dermo-Cosmétique ítélet (C-439/09, EU:C:2011:649); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160); Siemens és társai kontra Bizottság ítélet (C-239/11 P, C-489/11 P és C-498/11 P, EU:C:2013:866); CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204).

4 — Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643, 15. pont); T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 28. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 55. pont).

5 — LTM-ítélet (56/65, EU:C:1966:38); Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643, 15. pont); T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 28. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 55. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 33. pont).

45. Csak abban a másodlagos esetben kell ugyanis megvizsgálni a megállapodás hatásait, ha a szóban forgó megállapodás rendelkezéseinek elemzése nem tár fel a verseny tekintetében elegendő károssági fokot. Ebben az esetben a megállapodás megtiltásához olyan tényezők együttes megléte szükséges, amelyek azt bizonyítják, hogy a verseny érezhetően akadályozva, korlátozva vagy torzítva volt.⁶

46. Felesleges tehát a megállapodás tényleges hatásainak figyelembevétele, amennyiben nyilvánvaló, hogy annak célja a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.⁷ Másképpen megfogalmazva nem szükséges vizsgálni a megállapodás hatásait, ha e magatartás versenytellenes célja bizonyítást nyert.⁸

47. E jelleg mérlegelése érdekében figyelembe kell venni többek között a megállapodás rendelkezéseinek tartalmát, az általa elérni kívánt célokat, valamint azon gazdasági és jogi összefüggéseket, amelyekbe e megállapodás illeszkedik.⁹ Ezenfelül, még ha a felek szándéka nem is szükséges elem az összehangolt magatartás vagy megállapodás korlátozó jellegének meghatározásához, a Bizottságot vagy az uniós bíróságokat semmi nem akadályozza abban, hogy tekintetbe vegyék e szándékot.¹⁰

48. Egyébiránt elegendő, ha a megállapodás *alkalmas* arra, hogy negatív hatásokkal legyen a versenyre, vagyis ha a háttérét képező jogi és gazdasági összefüggéseket figyelembe véve ténylegesen képes arra, hogy a közös piacon megakadályozza, korlátozza vagy torzítsa a versenyt.¹¹ Ahogyan azt Wahl főtanácsnok a CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványában (C-67/13 P, EU:C:2014:1958) kiemelte, noha „a célzott korlátozás fogalmának alkalmazásához vezető standardizáltabb értékelés feltételezi a vitatott megállapodás részletes és egyedi vizsgálatát, [ezt] egyértelműen meg kell különböztetni az eljárás alá vont vállalkozások magatartásai tényleges vagy potenciális hatásainak vizsgálatától”.¹²

49. A „cél általi korlátozások” és a „hatás általi korlátozások” közötti megkülönböztetés ugyanis azon a megállapításon alapul, hogy a vállalkozások közötti összejátszás bizonyos formái már jellegüknel fogva úgy tekinthetők, hogy károsak a rendes verseny megfelelő működésére.¹³

50. „Általánosan elfogadott [tehát], hogy bizonyos összejátszásra irányuló magatartások, úgymint a kartellek révén való horizontális árörögzítéshez vezető magatartások úgy tekinthetők, hogy annyira valószínűleg negatív hatásokkal járnak különösen az árak és szolgáltatások ára, mennyiségére vagy minőségére, hogy úgy tekinthető, hogy az [EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének] alkalmazásában szükségtelen bizonyítani a piacra gyakorolt tényleges hatásait”.¹⁴ Ugyanakkor „amennyiben [...] a

6 — LTM-ítélet (56/65, EU:C:1966:38); Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643, 15. pont); T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 28. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 55. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 34. pont).

7 — Consten és Grundig kontra Bizottság ítélet (56/64 és 58/64, EU:C:1966:41); Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643, 16. pont); T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 29. pont).

8 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 30. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 55. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 34. pont).

9 — GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 58. pont). Az összehangolt magatartással kapcsolatban lásd továbbá: T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 27. pont).

10 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 27. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 58. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 37. pont); CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 54. pont).

11 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 31. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 38. pont).

12 — A 40. pont. Lásd továbbá a 44. pontot.

13 — Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643, 17. pont); T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 29. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 35. pont); CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 50. pont); Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet (C-286/13 P, EU:C:2015:184, 114. pont).

14 — CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 51. pont).

vállalkozások közötti egyeztetés valamely típusának elemzése nem tár fel a verseny tekintetében elegendő károssági fokot, meg kell vizsgálni az egyeztetés hatásait, és az egyeztetés megtiltásához olyan tényezők együttes megléte szükséges, amelyek azt bizonyítják, hogy a verseny működése érezhetően akadályozva vagy korlátozva volt, illetve torzult”.¹⁵

51. Nem jelenti a kifejezés bitorlását, ha ezt az ítélkezési gyakorlatot állandónak minősítem.

52. Mindazonáltal az előbbieken említett ítéletek közül az egyik legutóbbiban, az Allianz Hungária Biztosító és társai ítéletben (C-32/11, EU:C:2013:160) a Bíróság több olyan elemet hozott fel, amelyet a gazdasági és jogi környezet értékelése során figyelembe kell venni, és amelyek zavart keltenek a „cél általi korlátozás” és a „hatás általi korlátozás” közötti megkülönböztetésnek a bizonyításra gyakorolt következménye tekintetében.

53. A Bíróság szerint ugyanis „[a] szóban forgó jogi és gazdasági környezet értékelésének keretében figyelembe kell venni továbbá az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeit”.¹⁶ Ez konkrétan azt jelenti, hogy a verseny érintett piacon való megszűnése vagy jelentős meggyengülése kockázatának felméréseért felelős bíróságnak „különösen a piac szerkezetét, az alternatív értékesítési csatornák létezését és azok jelentőségét, valamint az érintett társaságok piaci erejét kell figyelembe vennie”.¹⁷

54. Ebben a tekintetben egyetértek Wahl főtanácsnoknak a CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványában (C-67/13 P, EU:C:2014:1958) tett megállapítással, amely szerint az ítélkezési gyakorlatban található ezen megközelítés „láthatóan kényessé tett[e] a vállalkozások között[i] megállapodások versenyellenes céljának vizsgálata és versenyhatásainak elemzése közötti szükségszerű különbségtételt”.¹⁸ Hozzá hasonlóan úgy vélem, hogy „a választóvonal a cél általi és a hatás általi korlátozás fogalmai között [nem mosódhat el, és] hogy e fogalom alkalmazását egyértelműen körül kell határolni”.¹⁹ Számomra úgy tűnik, hogy a jelen fellebbezés új lehetőséget ad a Bíróságnak arra, hogy pontosítsa az ítélkezési gyakorlatát; erre vissza fogok térni azt követően, hogy bemutattam ezen elhatárolás előnyeit és szükségességét.

b) A cél általi versenykorlátozás és a hatás általi versenykorlátozás közötti megkülönböztetéshez fűződő érdek

55. Semmi nem teszi kétséggé az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének szövegében rejlő, versenykorlátozó „célú vagy hatású” megállapodás vagy összehangolt magatartás fennállására vonatkozó feltétel vagylagos jellegét.

56. Az ezen megkülönböztetéshez fűződő érdek a bizonyításhoz kapcsolódik: egy cél általi korlátozás esetén nincs szükség annak a tényleges vagy potenciális versenyellenes hatásai bizonyítására az összeegyeztethetlenségre vonatkozó rendelkezésre történő hivatkozás érdekében.²⁰ A versenyellenes cél megállapítása ugyanis elegendő a versenykorlátozásnak való minősítéshez, és ebből következően az

15 — Uo. (52. pont).

16 — Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 36. pont).

17 — Uo. (48. pont).

18 — A 46. pont.

19 — Az 52. pont. Számomra úgy tűnik, hogy a Bíróság kifejezetten nem végezte el ezt a pontosítást a CB kontra Bizottság ítéletben (C-67/13 P, EU:C:2014:2204).

20 — Petit, N., *Droit européen de la concurrence*, Montchrestien-Lextenso éditions, Párizs, 2013., 574. sz.

elítéléshez.²¹ Amennyiben a tervezett megállapodás (vagy összehangolt magatartás) versenyellenes célja bizonyítást nyer, a vizsgálat véget érhet, a jogsértés bizonyított, anélkül hogy az említett megállapodásnak (vagy összehangolt magatartásnak) a versenyre gyakorolt tényleges vagy potenciális hatásait bizonyítani kellene.²²

57. Egyesek szerint a jogellenesség „vélelme” kapcsolódik a cél általi korlátozásokhoz.²³ E fogalom használata mindazonáltal zavart okozhat. Ahogyan azt Kokott főtanácsnok a T-Mobile Netherlands és társai ügyre vonatkozó indítványában (C-8/08, EU:C:2009:110) nagyon helyesen kifejtette, a cél általi versenykorlátozások tilalmát nem lehet úgy értelmezni, hogy „a versenykorlátozó cél csupán a jogellenesség egyfajta vélelmét keletkezteti, ami azonban megdönthető, ha a konkrét ügyben nem bizonyíthatók a piaci folyamatokra gyakorolt negatív hatások. Az ilyen értelmezés ugyanis arra vezetne, hogy az [EUMSZ 101. cikk] (1) bekezdésének két függetlenül egymás mellett álló tényállási alternatívája megengedhetetlen módon összekeveredne: egyrészt a versenykorlátozó célú összejátszás tilalma, másrészt a versenykorlátozó hatású összejátszás tilalma”.²⁴

58. E kettősség előnyei ismertek. A korábbiakban kifejtett eljárási szempontból tanulmányozva a versenyellenes cél fogalmának alkalmazása „vitathatatlanul az előreláthatóság, és ezáltal a jogbiztonság forrása a vállalkozások számára, mivel lehetővé teszi számukra, hogy tudomást szerezzenek azokról a jogkövetkezményekről (különösen tilalmakról és szankciókról), amelyek egyes cselekményeiknek [...] következményei [...]. Ezáltal a versenykorlátozó célú kartellek azonosításának elrettentő hatása is van, valamint hozzájárul a versenyellenes magatartások megelőzéséhez. Végül, e fogalom az eljárásgazdaságosság forrása, mivel lehetővé teszi a versenyhatóságok számára, hogy egyes összejátszási formák megjelenése esetén következtessenek azok versenyellenes hatására, anélkül hogy el kellene végezniük az azok által az érintett piacra gyakorolt potenciális vagy tényleges hatások gyakran bonyolult és nehézkes vizsgálatát”.²⁵

59. Mindazonáltal, ahogyan azt Wahl főtanácsnok a CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványában (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, 36. pont) kifejtette, ezen előnyök csak akkor jelentkeznek és csak akkor igazolhatóak, ha a cél általi korlátozás fogalmának alkalmazása egyértelmű körvonalakkal bír. Ugyanis, és ebben a tekintetben egyetértek Kokott főtanácsnoknak a T-Mobile Netherlands és társai ügyre vonatkozó indítványában (C-8/08, EU:C:2009:110) kifejtett álláspontjával, egyrészt a versenyellenes célú megállapodás vagy összehangolt magatartás fogalmát kétségtől nem lehet

21 — Prieto, C., és Bosco, D., *Droit européen de la concurrence. Entente et abus de position dominante*, Bruylant, Brüsszel, 2013., 566. sz.

22 — Lásd különösen: Geradin, D., Layne-Farrar, A., és Petit, N., *EU competition law and economics*, Oxford University Press, 2012., 3–114. sz., 135. o., valamint Whish, R., és Bailey, D., *Competition law*, 7. kiadás., Oxford University Press, 2012., 119. és 120. o. Lásd továbbá: Graham, C., „Methods for Determining whether an Agreement Restricts Competition: Comment on *Allianz Hungária*”, *EL Rev.*, 2013 (38), 542–551. o., különösen az 543. o.; Nagy, C. I., „The Distinction between Anti-competitive Object and Effect after *Allianz*: The End of Coherence in Competition Analysis?”, *World Competition*, 2013., 4. sz., 541–564. o., különösen az 543. o.; Harrison, D., „The *Allianz Hungária* case. The ECJ’s judgment could have ugly consequences”, *Competition Law Insight*, 2013., 12. kötet, 10–12. o., különösen a 10. o.; Idot, L., és Prieto, C., „La Cour de justice revient une nouvelle fois sur la notion d’«objet anticoncurrentiel»”, *Revue des contrats*, 2013., 955–959. o., különösen a 957. o.

23 — Lemaire, Chr., *New frontiers of antitrust 2012*, Bruylant, Brüsszel, 2013., 8. sz.; Petit, N., *Droit européen de la concurrence*, Montchrestien-Lextenso éditions, Párizs, 2013., 594. sz.; Bourgeois, J. H. J., „On the Internal Morality of EU Competition Law”, in *Mundi et Europae civis: liber amicorum Jacques Steenbergen*, Larcier, Brüsszel, 2014., 347–374. o., különösen a 350. o.; Waelbroeck, D., és Slater, D., „The scope of object vs effect under article 101 TFEU”, in Bourgeois, J., és Waelbroeck, D. (szerk.), *Ten years of effects-based approach in EU competition law. State of play and perspectives*, Bruylant, 2013., 131–157. o., különösen a 135. és 137. o. Lásd továbbá ebben az értelemben: Cruz Villalón főtanácsnok *Allianz Hungária Biztosító és társai* ügyre vonatkozó indítványa (C-32/11, EU:C:2012:663, 64. pont).

24 — A 45. pont.

25 — Wahl főtanácsnok CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, 35. pont, kiemelés tőlem). Ahogyan arra Geradin, D., Layne-Farrar, A., és Petit, N. hivatkoznak, „In a nutshell, it imposes a light evidentiary burden on the competition authority, which does not need to assess the effects of the agreement under scrutiny” (Geradin, D., Layne-Farrar, A., és Petit, N., *EU competition law and economics*, Oxford University Press, 2012., 3–118. sz., 136. o.). Erről az előnyről lásd továbbá: Nagy, C. I., „The Distinction between Anti-competitive Object and Effect after *Allianz*: The End of Coherence in Competition Analysis?”, *World Competition*, 2013., 4. sz., 541–564. o., különösen az 545. o., és Graham, C., „Methods for Determining whether an Agreement Restricts Competition: Comment on *Allianz Hungária*”, *EL Rev.*, 2013 (38), 542–551. o., különösen az 547. o.

túlságosan tágan értelmezni, ha azokra a lényegbevágó következményekre gondolunk, amelyeknek a vállalkozások az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének megsértése esetén kiteszik magukat, azonban másrésről ugyanilyen kevésbé szabad a fogalmat túlságosan megszorítóan értelmezni, ha nem akarjuk a cél általi versenykorlátozás elsődleges jogi tilalmát félreértelmezni.²⁶

60. Ebben a tekintetben el kell ismerni, hogy az Allianz Hungária Biztosító és társai ítéletet (C-32/11, EU:C:2013:160) úgy tekintették, hogy az, még ha nem is törölheti el, legalábbis homályossá teheti a cél általi korlátozás és a hatás általi korlátozás közötti megkülönböztetést,²⁷ miközben nélkülözhetetlen az, hogy a cél általi korlátozás világos fogalma, valamint az annak meghatározásához szükséges szempontok rendelkezésre álljanak.²⁸

61. Ahogyan azt ugyanis korábban megjegyeztem, ebben az ítéletben a Bíróság az előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozzá forduló nemzeti bíróság számára kifejti, hogy a gazdasági és jogi környezet értékelése során e bíróságnak „különösen a piac szerkezetét, az alternatív értékesítési csatornák létezését és azok jelentőségét, valamint az érintett társaságok piaci erejét kell figyelembe vennie”.²⁹

62. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy összhangba lehet hozni a Bíróság előzőekben felidézett állandó ítélkezési gyakorlatát és az Allianz Hungária Biztosító és társai ítéletet (C-32/11, EU:C:2013:160).

c) A „cél általi” versenykorlátozás meghatározásához szükséges kritériumok

63. Ahogyan arra a releváns ítélkezési gyakorlat vizsgálatának keretében emlékeztettem, nem szükséges egy megállapodás hatásait vizsgálni akkor, ha annak versenyellenes célja bizonyított.³⁰ Ugyanakkor és következésképpen elengedhetetlen meghatározni a szóban forgó megállapodás versenyellenes célját.

64. E jelleg mérlegelése érdekében a felek szándéka nem szükséges elem, azt azonban adott esetben figyelembe lehet venni.³¹ Ugyanakkor figyelembe kell venni a megállapodás rendelkezéseinek tartalmát, az általa elérni kívánt célokat, valamint azon gazdasági és jogi összefüggéseket, amelyekbe ez a megállapodás illeszkedik.³²

26 — Kokott főtanácsnok T-Mobile Netherlands és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-8/08, EU:C:2009:110, 44. pont).

27 — Ezzel az Allianz Hungária Biztosító és társai ítélettel kapcsolatban (C-32/11, EU:C:2013:160): „[a] Bíróság indokolása úgy tűnik, hogy *homályossá teszi* a két minősítés közötti különbségtételt. A túlzott árnyaltság annak kockázatával jár, hogy az kevésbé érthetővé válik nemcsak a vállalkozások, de a versenyhatóságok és a nemzeti bíróságok döntéshozó gyakorlata számára is. *A cél általi korlátozás ilyen felhígulása zavart okozhat*. Ez e korlátozás *de facto* eltűnéséhez vezethet, amely a hatásokon alapuló megközelítés győzelmét jelentené” (Prieto, C., és Bosco, D., *Droit européen de la concurrence. Entente et abus de position dominante*, Bruylant, Brüsszel, 2013., 582. sz.; kiemelés tőlem); „the Court of Justice seems propose a new approach which would *blur* the distinction between agreements with the object and those with the effect of restricting competition” (Graham, C., „Methods for Determining whether an Agreement Restricts Competition: Comment on *Allianz Hungária*”, *EL Rev.*, 2013 (38), 542–551. o., különösen az 542. o., *Abstract*; kiemelés tőlem); „the Court of Justice’s judgment in *Allianz Hungária* would seem to *blur* this distinction” (Nagy, C. I., „The Distinction between Anti-competitive Object and Effect after *Allianz*: The End of Coherence in Competition Analysis?”, *World Competition*, 2013., 4. sz., 541–564. o., különösen az 547. o.; kiemelés tőlem).

28 — Lásd ebben az értelemben: Lemaire, Chr., *New frontiers of antitrust 2012*, Bruylant, Brüsszel, 2013., 66. sz.: „Since the effect category can be deduced from the object one, *it is crucial* to have a clear definition of what is anticompetitive by object” (kiemelés tőlem).

29 — Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 48. pont).

30 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 30. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 55. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 34. pont).

31 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 27. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 58. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 37. pont); CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 54. pont).

32 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 27. pont, az összehangolt magatartással kapcsolatban); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 58. pont).

65. Ugyanis, bár a versenyellenes hatásokat a cél általi versenykorlátozás keretében nem is szükséges bizonyítani, a szóban forgó versenykorlátozásnak egyértelműen olyan jellegűnek kell lennie, amely minimális hatást gyakorol a piacra.³³

66. Másképpen megfogalmazva, a Wahl főtanácsnok által a CB kontra Bizottság ügyre (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, 41. pont) vonatkozó indítványában használt kifejezéssel élve, azon kérdés vizsgálata, hogy egy szerződés korlátozó célú-e, nem *választható el* attól a gazdasági és jogi összefüggéstől, amelyben a felek azt megkötötték.³⁴

67. A gazdasági és jogi összefüggések rendelkezésre állnak, hogy segítséget nyújtsanak az állítólagos cél általi korlátozás vizsgálatával megbízott hatóság részére a megállapodás gazdasági szerepének és valódi jelentőségének *megértéséhez*.³⁵

68. Amint azt Kokott főtanácsnok a T-Mobile Netherlands és társai ügyre vonatkozó indítványában (C-8/08, EU:C:2009:110, 46. pont) kifejtette, a jogi és gazdasági összefüggések figyelembevétele tehát azt jelenti, hogy a vitatott megállapodásnak csupán *konkrétan* alkalmasnak kell lennie arra, hogy a közös piacon belüli verseny megakadályozásához, korlátozásához vagy torzításához vezessen.

69. Nem szabad ugyanis figyelmen kívül hagyni azt, hogy a versenykorlátozó céllal rendelkező megállapodások azonosítása által hordozott, az előreláthatóság és a bizonyítási teher könnyítése terén jelentkező előnyök „veszélybe kerülnek, ha ez az azonosítás végső soron az említett megállapodás által a versenyre gyakorolt hatások olyan mélyebb vizsgálatától függ, amely jóval túlmutat a megállapodás részletes vizsgálatán”.³⁶

70. Mindazonáltal egy felületes megközelítés tehát csak olyan magatartások esetén igazolható, amelyek – és itt újból egy Wahl főtanácsnok által használt kifejezést használok – *a különösen súlyos káros hatás kockázatát hordozzák*,³⁷ azaz olyan korlátozások esetén, amelyek jellegüknél fogva bizonyos fokú károsságot mutatnak.³⁸

71. Az ilyen eljárás egyébként megfelel a Bíróság ítélkezési gyakorlatának, amely szerint „az annak meghatározásakor lényeges jogi kritérium, hogy a vállalkozások közötti összejátszás tartalmaz-e ilyen »cél általi« versenykorlátozást, abból a megállapításból ered, hogy az ilyen összejátszás önmagában elegendő károssági fokot mutat a verseny tekintetében”.³⁹

33 — „[...] the fact that there is no need to prove anti-competitive effects in the case of object restrictions does not mean that there is no quantitative component to object analysis at all. There is a rule that any restriction of competition must be *appreciable*: even a restriction of competition by object could fall outside Article 101(1) if its likely impact on the market is minimal. [...] Because of the need to prove appreciability, it is necessary for the Commission to define the relevant market even in a case involving an object restriction” (Whish, R., és Bailey, D., *Competition law*, 7. kiad., Oxford University Press, 2012, 120. o.). Lásd továbbá ebben az értelemben Mazák főtanácsnok Pierre Fabre Dermo-Cosmétique ügyre vonatkozó indítványát (C-439/09, EU:C:2011:113): „bár a múltbéli tapasztalatok alapján a megállapodások néhány formája *prima facie* célzott jogsértésnek tűnhet, ez nem mentesíti a Bizottságot vagy a nemzeti versenyhatóságot egy megállapodás egyedi értékelése elvégzésének kötelezettsége alól. Úgy vélem, hogy bizonyos esetekben egy ilyen értékelés lehet csonka, például, ha egyértelmű bizonyíték van olyan horizontális kartell fennállására, amely az árak fenntartása érdekében a termelés felületeire törekszik, de nem lehet teljesen mellőzni azt” (27. pont).

34 — Javaslatának bemutatása érdekében Wahl főtanácsnok szemléletes példát hoz fel, hivatkozva „egy olyan jogsértés[re], amely az eddigi tapasztalatok alapján a feltételezhetően az egyik legsúlyosabb versenykorlátozást eredményezheti, azaz egy adott áru árára vonatkozó horizontális kartellre. [Márpedig, b]ár elfogadott, hogy egy ilyen kartell általában nagymértékben káros a versenyre nézve, e következtetés nem vonható le, amennyiben például az érintett vállalkozások csak csekély részesedéssel rendelkeznek az érintett piacon” (Wahl főtanácsnok CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa [C-67/13 P, EU:C:2014:1958, 42. pont]). Lásd továbbá ebben az értelemben: Waelbroeck, D., és Slater, D., „The scope of object vs effect under article 101 TFEU”, in Bourgeois, J., és Waelbroeck, D. (szerk.), *Ten years of effects-based approach in EU competition law. State of play and perspectives*, Bruylant, 2013., 131–157. o., különösen a 135. és 146. o.

35 — Lásd ebben az értelemben: Nagy, C. I., „The Distinction between Anti-competitive Object and Effect after Allianz: The End of Coherence in Competition Analysis?”, *World Competition*, 2013., 4. sz., 541–564. o., különösen az 558. o.

36 — Wahl főtanácsnok CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, 60. pont).

37 — Wahl főtanácsnok CB kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa (C-67/13 P, EU:C:2014:1958, 55. pont).

38 — Uo. (58. pont).

39 — CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 57. pont).

72. Konkrétan úgy vélem, hogy a hatvanas évektől kezdődően összegyűlt tapasztalat alapján ezentúl megállapítható, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében foglalt esetek megfelelnek a benne rejlő károsság követelményének.

73. Amennyiben ezen rendelkezés felsorolását a cél általi versenykorlátozások „kemény magjának” tekintjük,⁴⁰ ez megfelel a Bíróság ítélkezési gyakorlatából eredő azon kettős követelménynek, amely egyfelől előírja, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében foglalt megállapodástípusok nem képezik a tiltott összejátszások kimerítő felsorolását,⁴¹ kifejtve másfelől azt, hogy a cél általi versenykorlátozás fogalma nem értelmezhető kiterjesztően.⁴²

74. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében kifejezetten említett megállapodások esetében ugyanis nem lehet eltérni a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatától, amely szerint a vitatott magatartás hihető alternatív magyarázata (a jelen esetben a kereskedelmi érdek hiánya) miatt nem lehet szigorúbb követelményeket támasztani az előterjesztendő bizonyítékokkal kapcsolatban.⁴³ Viszont, amennyiben nem kizárt, hogy más típusú, atipikus vagy összetett megállapodások célja alkalmas lehet arra, hogy a versenyt megakadályozza, korlátozza vagy torzítsa, azok megtiltása szükségesség teszi azon gazdasági és jogi környezet részletesebb elemzését, amelybe azok illeszkednek, anélkül azonban, hogy ez az elemzés a megállapodás hatásainak tanulmányozásához vezetne.

75. A legújabb ítéletek, azaz a Siemens és társai kontra Bizottság ítélet (C-239/11 P, C-489/11 P és C-498/11 P, EU:C:2013:866), és az Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160), nem ellentmondásosak, és illeszkedhetnek az általam javasolt keretbe.

76. Ezen ítéletek közül az elsőben a Bíróság többek között a cél általi versenykorlátozások területén a bizonyítási teherre és a bizonyításfelvételre vonatkozó elvek Törvényszék általi alkalmazását vizsgálta. A Bíróság döntése tehát meghatározó jelentőséggel bír a jelen probléma szempontjából. Márpedig a Bíróság nemcsak azt állapította meg, hogy „a piacok felosztására irányuló megállapodásoknak már önmagukban versenykorlátozó céljuk van, és az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése által kifejezetten tiltott megállapodások csoportjába tartoznak”,⁴⁴ hanem ebből továbbá azt a következtetést is levonta, hogy „[e]z a cél nem igazolható az érintett versenyellenes magatartás gazdasági összefüggéseinek elemzése útján”.⁴⁵

77. Ezen ítéletek közül a másodikban viszont a Bíróság egy olyan helyzettel szembesült, amelyet atipikusnak minősítenék – és amely mindenestre nem tartozik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében foglalt egyik csoportba sem. Ez a sajátosság a magyarázata annak, hogy a Bíróság két fontos dolgot tisztázott a gazdasági és jogi összefüggések elemzésével kapcsolatban.

78. A Bíróság mindenekelőtt megjegyezte, hogy ezen környezet értékelésének keretében „figyelembe kell venni [...] az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeit”.⁴⁶

40 — Ez bizonyos értelemben a némely szerző által vallott „object box” elképzelés.

41 — Beef Industry Development Society és Barry Brothers ítélet (C-209/07, EU:C:2008:643, 23. pont).

42 — CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 58. pont). A cél általi korlátozások megszorító értelmezése benne rejlik az általuk előidézett jogellenesség „vélelmében”: „The finding of »restriction by object« must be underpinned by strong evidence from past experience and/or consensus on the underlying economic theory. A narrow reading of this provision, limited to cases based on solid empirical and theoretical foundations can potentially justify a reversal of the presumption of innocence” (Waelbroeck, D., és Slater, D., „The scope of object vs effect under article 101 TFEU”, in Bourgeois, J., és Waelbroeck, D. (szerk.), *Ten years of effects-based approach in EU competition law. State of play and perspectives*, Bruylant, 2013., 131–157. o., különösen a 156. o.).

43 — Sumitomo Metal Industries és Nippon Steel kontra Bizottság ítélet (C-403/04 P és C-405/04 P, EU:C:2007:52, 45. pont).

44 — Siemens és társai kontra Bizottság ítélet (C-239/11 P, C-489/11 P és C-498/11 P, EU:C:2013:866, 218. pont). Kiemelés tőlem.

45 — Uo.

46 — Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 36. pont).

79. A Bíróság ezt követően az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező nemzeti bíróság figyelmébe ajánlva hozzátette, hogy a verseny megszűnése vagy jelentős meggyengülése kockázatának felmérése érdekében e bíróságnak a piac szerkezetét, és emellett „az alternatív értékesítési csatornák létezését és azok jelentőségét, valamint az érintett társaságok piaci erejét kell figyelembe vennie”.⁴⁷

80. Álláspontom szerint ezen, a valamely megállapodás vagy kartell hatásainak elemzésével kacérkodó kiegészítő szempontok említése kizárólag az előzetes döntéshozatal iránti kérelem alapjául szolgáló tényállás sajátosságával, valamint a Bíróság arra irányuló szándékával magyarázható, hogy a kérdést előterjesztő bíróság számára a lehető legteljesebb választ adja.

81. Ebben az ügyben ugyanis olyan megállapodások soráról volt szó, amelyek alapján a gépjármű-biztosítótársaságok kétoldalúan megállapodtak a gépjárműjavító műhelyként is működő gépjármű-márkakereskedőkkel vagy az e márkakereskedőket képviselő szövetséggel az adott biztosítótársaság által biztosított járművek javítása után általa fizetendő javítási óradíjról, kikötve, hogy ez a díj többek között a márkakereskedő által közvetítőként a biztosítótársaság javára értékesített biztosítások számától és arányától függ.⁴⁸

82. E gépjármű-márkakereskedők tehát két szempontból álltak kapcsolatban a biztosítókkal. Egyrészt a biztosítók nevében kár esetén megjavították a biztosított gépkocsikat, másrészt e biztosítók közvetítőiként jártak el oly módon, hogy a gépkocsieladás vagy -javítás esetén saját biztosítási alkuszuk megbízottjaként gépjármű-biztosításokat ajánlottak ügyfeleiknek.

83. Az egyes megállapodásokat külön kezelve, önmagában tehát egyikük sem volt káros a rendes verseny megfelelő működésére az érintett piacon (egyfelől a károsult gépjárművek javításának piacán, másfelől pedig a gépjármű-biztosítási alkuszi tevékenység piacán). Mindazonáltal, azokat együttesen és átfogóan elemezve, nem volt kizárt, hogy ezek a megállapodások ilyen hatást gyakorolnak.

84. Az Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160) 48. pontjában említett sajátos mérlegelési szempontok – nevezetesen az alternatív értékesítési csatornák létezésének, azok jelentőségének, valamint az érintett társaságok piaci erejének a figyelembevétele – tehát ennek az ügynek a sajátosságai, és azokat nem lehet általánosítani anélkül, hogy az ne eredményezné a cél általi korlátozások és a hatás általi korlátozások összemosását.

85. Az ezen ítéletet követő ítélkezési gyakorlat megerősíti az Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160) sajátos és elkülönült jellegét.

86. A Bíróság ugyanis továbbra is emlékeztetett arra, hogy annak mérlegelése érdekében, hogy egy vállalkozások közötti megállapodás vagy egy vállalkozások társulása által hozott döntés elegendő károssági fokot mutat-e, figyelembe kell venni a rendelkezéseinek tartalmát, az általa elérni kívánt célokat, valamint azon gazdasági és jogi összefüggéseket, amelyekbe az illeszkedik. Márpedig, noha úgy tűnik, hogy ezen összefüggések mérlegelését illetően a Bíróság ezentúl figyelembe vesz bizonyos, első alkalommal az Allianz Hungária Biztosító és társai ítéletben (C-32/11, EU:C:2013:160) említett tényezőket, hivatkozva az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegére, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeire,⁴⁹ már nem fűzi hozzá az említett ítélet alapjául szolgáló ügyre jellemző részletes szempontokat.

47 — Uo. (48. pont).

48 — Ez a sajátosság azzal magyarázható, hogy a magyar gépjármű-márkakereskedőknek lehetőségük van arra, hogy gépkocsieladás vagy -javítás esetén közvetítőként vagy gépjárműbiztosítási alkuszként ügyfeleik nevében eljárjanak.

49 — Az Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 36. pont) 36. pontjában említett, és azóta a CB kontra Bizottság ítéletben (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 53. pont), és a Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítéletben (C-286/13 P, EU:C:2015:184, 117. pont) is hivatkozott szempontokról van szó. Lásd továbbá: Kokott főtanácsnok Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce egyesített ügyekre vonatkozó indítványa (C-293/13 P és C-294/13 P, EU:C:2014:2439, 209. pont), valamint Wahl főtanácsnok ING Pensii ügyre vonatkozó indítványa (C-172/14, EU:C:2015:272, 41. pont).

d) Kísérlet a szintetizálásra a cél általi versenykorlátozások eseteinek értékelése tekintetében

87. A cél általi versenykorlátozások fogalmával kapcsolatos ezen általános és előzetes megjegyzéseket követően két esetet különböztet meg.

88. Az elv a két esetben azonos: annak mérlegelése érdekében, hogy egy vállalkozások közötti megállapodás (vagy egy vállalkozások társulása által hozott döntés) jellegénél fogva elegendő károssági fokot mutat-e ahhoz, hogy azt az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett „cél általi” korlátozásnak lehessen tekinteni, figyelembe kell venni a rendelkezéseinek tartalmát, annak tárgyát, azaz az általa elérni kívánt célokat, valamint azon gazdasági és jogi összefüggéseket, amelyekbe illeszkedik. Ez az elv *mutatis mutandis* az összehangolt magatartásokra is alkalmazandó.

89. Amennyiben az ezen elemzésből levont következtetés pozitív, és a megállapodás, a vállalkozások társulása által hozott döntés vagy az összehangolt magatartás az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében kifejezetten említett valamelyik csoportba tartozik, a gazdasági és jogi összefüggések elemzése érintőlegesen végezhető el.

90. Amennyiben ugyanebből az elemzésből ezzel szemben az következik, hogy a megállapodás, a vállalkozások társulása által hozott döntés vagy az összehangolt magatartás nem tartozik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében említett valamelyik esetkörbe, vagy olyan jellegzetességeket mutat, amelyek a megállapodást, a vállalkozások társulása által hozott döntést vagy az összehangolt magatartást atipikussá vagy összetetté teszik, a gazdasági vagy jogi összefüggések elemzésének részletesebbnek kell lennie.

91. Ez utóbbi esetben az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeit, továbbá, kivételes esetekben, az Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160) 48. pontjában foglalt kiegészítő jellemzőket is figyelembe lehet venni a gazdasági és jogi összefüggések értékelése során. Ezenfelül, még ha a felek szándéka nem is szükséges elem a megállapodás, a vállalkozások társulása által hozott döntés vagy az összehangolt magatartás tanúsítása korlátozó jellegének meghatározásához, azt tekintetbe lehet venni.⁵⁰

2. Annak értékeléséről, hogy a jelen esetben fennáll-e cél általi korlátozás

92. Az első jogalapjával a Toshiba arra hivatkozik, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor megállapította, hogy „egy, a *gentlemen’s agreement*hez hasonló olyan megállapodás, amelynek célja az, hogy az európai gyártókat a területükön a japán gyártóktól származó tényleges vagy potenciális versenytől megvédje, alkalmas arra, hogy korlátozza a versenyt, kivéve, ha az európai piacra történő belépésnek leküzdhetetlen akadályai vannak, ami teljesen kizárja a potenciális versenyt a japán gyártók részéről”.⁵¹

93. A Toshiba szerint a Törvényszéknek meg kellett volna vizsgálnia, hogy a japán gyártók tényleges és konkrét lehetőségekkel rendelkeztek-e a piacra lépéshez, és hogy az ilyen belépés gazdaságilag életképes stratégia volt-e. A Törvényszék tévesen csupán azt vizsgálta, hogy a piacra lépés akadályai I leküzdhetetlenek voltak-e, és tévesen állapította meg azt, hogy a „Bizottság szorítkozhatott tehát annak bizonyítására, hogy az európai piacra történő belépés akadályai nem voltak leküzdhetetlenek”.⁵²

50 — T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 27. pont); GlaxoSmithKline Services és társai kontra Bizottság és társai ítélet (C-501/06 P C-513/06 P, C-515/06 P és C-519/06 P, EU:C:2009:610, 58. pont); Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 37. pont); CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 54. pont).

51 — A megtámadott ítélet 230. pontja.

52 — Uo.

94. Ezenkívül a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot akkor is, amikor a *gentlemen's agreement* fennállására támaszkodott a japán gyártók és az európai gyártók közötti versenyhelyzet fennállásának bizonyítása érdekében annak megállapításakor, hogy „a *gentlemen's agreement* léte önmagában olyan erős valószínűsítő körülménynek minősül, amely alátámasztja a japán és az európai gyártók közötti versenyhelyzet fennállását”.⁵³

95. A Toshiba lényegében a Törvényszéknek az előtte kifejtett évrre adott válaszát kifogásolja, amely érv szerint a Bizottság nem folytatott le részletes gazdasági elemzést a helyzettel kapcsolatban.

96. Márpedig ebben a tekintetben meg kell állapítani, hogy a Törvényszék a kifogásolt pontokat megelőzően megállapította:

- egyrészt, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése tiltja a versenykorlátozó célú vagy hatású kartelleket, illetve hogy ebből következően nincs szükség egy kartell tényleges hatásainak bizonyítására, ha annak célja a verseny korlátozása (a megtámadott ítélet 227. pontja), és
- másrészt, hogy a Bizottság „helyesen állapította meg, hogy a piac felosztására irányuló megállapodásként a *gentlemen's agreement* cél általi korlátozásnak kell minősíteni” (a megtámadott ítélet 228. pontja), illetve hogy következésképpen „jogosan jutott arra a következtetésre [...], hogy nem köteles bizonyítani, hogy annak versenyellenes hatásai voltak” (a megtámadott ítélet 228. pontja).

97. Számomra úgy tűnik, hogy ez az elemzés teljesen megfelel azon megközelítésnek, amelyet az előzőekben kifejtettem.

98. Ugyanis, mivel a *gentlemen's agreement* azon informális megállapodás megerősítése, amelynek értelmében az európai gyártók és a japán gyártók megállapodtak abban, hogy tartózkodnak a két csoport megfelelő területein történő értékesítésektől, annak cél általi korlátozásként való minősítése megfelel az ezen megállapodás- vagy kartelltípus közös értelmezésének.⁵⁴

99. Következésképpen a valamely cél általi versenykorlátozás elismeréséhez kapcsolódó bizonyítási következményekkel, valamint a felülvizsgálat terjedelmével összhangban a Törvényszék jogosan állapította meg, hogy „egy, a *gentlemen's agreement*hez hasonló olyan megállapodás, amelynek célja az, hogy az európai gyártókat a területükön a japán gyártóktól származó tényleges vagy potenciális versenytől megvédje, korlátozhatja a versenyt, kivéve ha az európai piacra való belépésnek olyan leküzdhetetlen akadályai vannak, amelyek teljesen kizárják a potenciális versenyt a japán gyártók részéről, [és hogy] a Bizottság szorítkozhatott tehát annak bizonyítására, hogy az európai piacra történő belépés akadályai nem voltak leküzdhetetlenek”,⁵⁵ és ezt is tette a Bizottság, amikor egy japán gyártó ezen piacra történő belépésére utalt.

53 — A megtámadott ítélet 231. pontja.

54 — A 101. cikk (1) bekezdésének c) pontja kifejezetten említi azokat a döntéseket, illetve magatartásokat, amelyek „a piacok vagy a beszerzési források felosztás[ából]” állnak. Lásd továbbá: Geradin, D., Layne-Farrar, A., és Petit, N., *EU competition law and economics*, Oxford University Press, 2012., 3–114. sz., 135. o., valamint Whish, R., és Bailey, D., *Competition law*, 7. kiad., Oxford University Press, 2012., 122. o.; Lemaire, Chr., *New frontiers of antitrust 2012*, Bruylant, Brüsszel, 2013., 68. sz.; Bourgeois, J. H. J., „On the Internal Morality of EU Competition Law”, in: *Mundi et Europae civis: liber amicorum Jacques Steenbergen*, Larcier, Brüsszel, 2014., 347–374. o., különösen a 351. o.; Harrison, D., „The Allianz Hungária case. The ECJ's judgment could have ugly consequences”, *Competition Law Insight*, 2013., 12. kötet, 10–12. o., különösen a 10. o.

55 — A megtámadott ítélet 230. pontja.

100. A Törvényszék maga szintén téves jogalkalmazás nélkül tekinthette a *gentlemen's agreement*et egy olyan „erős valószínűsítő körülménynek [...], amely alátámasztja a japán és az európai gyártók közötti versenyhelyzet fennállását”,⁵⁶ valamint az európai piacra történő belépés akadályainak nem leküzdhetetlen jellegét is. A *gentlemen's agreement* ugyanis önmagában a releváns gazdasági és jogi összefüggések egyik eleme.

101. Az, ha a Törvényszék köteles lenne megvizsgálni, hogy „a japán gyártók tényleges és konkrét lehetőségekkel rendelkeztek-e a piacra lépéshez, és hogy az ilyen belépés gazdaságilag életképes stratégia volt-e”, ahogyan arra a Toshiba az első jogalapjának alátámasztása érdekében hivatkozik, szigorúbb követelmények támasztásához vezetne az előterjesztendő bizonyítékokkal kapcsolatban. Márpedig egy ilyen követelmény ellentétes lenne a Bíróság ítélkezési gyakorlatával,⁵⁷ és az általános és előzetes megjegyzéseimben javasolt kerettel.

102. Következésképpen meg kell állapítani, hogy az első jogalap megalapozatlan.

B – A második jogalapról, amely azon bizonyítékok elferdítésén alapul, amelyekre a Törvényszék támaszkodik annak megállapításakor, hogy az EGT piacára történő belépés akadályai nem voltak leküzdhetetlenek

103. Annak bizonyítása érdekében, hogy az európai piacra történő belépés esetleges akadályai nem voltak leküzdhetetlenek, a Törvényszék nemcsak magára a *gentlemen's agreement* fennállására, hanem arra is támaszkodott, hogy az abban részt vevő japán vállalkozások egyike európai ügyfelektől származó projekteket fogadott el.

104. A Toshiba ezzel ellentétben arra hivatkozott, hogy a Hitachi vállalkozás a 2008. február 28-i információkérésre adott válaszában és a meghallgatáson azt állította, hogy nem értékesített hálózati transzformátorokat az Unióban, illetve az EGT-ben a 2001-től 2003-ig terjedő időszakban. Ezzel az állítással szemben a Törvényszék azt állapította meg, hogy „ebben az összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy később, a 2009. március 30-i levelében a Hitachi visszavonta ezeket az állításokat, és kijelentette, hogy elfogadja a Bizottságnak a *gentlemen's agreement* fennállására és tartalmára vonatkozó következtetéseit, ahogyan azok a kifogásközlésben szerepelnek”.⁵⁸

105. A Toshiba úgy véli, hogy ezáltal a Törvényszék elferdítette a Hitachi levelének tartalmát, és azt elferdített módon értelmezte.

106. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EUMSZ 256. cikkből, valamint az Európai Unió Bírósága alapokmánya 58. cikkének első bekezdéséből következik, hogy a fellebbezés kizárólag jogkérdésekre vonatkozhat, és hogy következképpen a Törvényszék kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a tények megállapítására és értékelésére, kivéve ha megállapításainak tárgyi pontatlansága az elé terjesztett iratokból ered. Másképpen megfogalmazva a tényállás értékelése, eltekintve a Törvényszék elé tárt bizonyítékok elferdítésétől, nem minősül a Bíróság felülvizsgálata alá tartozó jogkérdésnek.⁵⁹

107. A tények állítólagos elferdítésének nyilvánvalóan ki kell tűnnie az ügy irataiból, anélkül hogy szükséges lenne a tényállás és a bizonyítékok újbóli értékelése.⁶⁰

56 — A megtámadott ítélet 231. pontja.

57 — Sumitomo Metal Industries és Nippon Steel kontra Bizottság ítélet (C-403/04 P és C-405/04 P, EU:C:2007:52, 45. pont).

58 — A megtámadott ítélet 233. pontja.

59 — Lásd ebben az értelemben különösen: Wunenburger kontra Bizottság ítélet (C-362/05 P, EU:C:2007:322, 66. pont); YKK és társai kontra Bizottság ítélet (C-408/12 P, EU:C:2014:2153, 44. pont); Marktgemeinde Straßwalchen és társai ítélet (C-531/13, EU:C:2015:79, 38. pont).

60 — Lásd ebben az értelemben különösen: Wunenburger kontra Bizottság ítélet (C-362/05 P, EU:C:2007:322, 67. pont); YKK és társai kontra Bizottság ítélet (C-408/12 P, EU:C:2014:2153, 44. pont); Marktgemeinde Straßwalchen és társai ítélet (C-531/13, EU:C:2015:79, 39. pont).

108. Márpedig a Hitachi levelének vizsgálatából nem tűnik ki, hogy a Törvényszék elferdítette volna a bizonyítékokat. Ugyanis abban egyértelműen fel van tüntetve, hogy a Hitachi elfogadja a *gentlemen's agreement* fennállását és tartalmát a kifogásközlésben foglaltaknak megfelelően. Márpedig a Toshiba-nak magából a kifogásközlésre adott válaszából kitűnik, hogy a három szerződésnek a Hitachi által az európai piacon történő elfogadásának kérdésére a Bizottság már az említett kifogásközlésben hivatkozott.⁶¹

109. A Törvényszék tehát a megtámadott ítélet 232–234. pontjában – a Hitachi levelében foglalt bizonyítékok elferdítése nélkül – megállapíthatta, hogy a Bizottság 2008. február 28-i információkérésére adott válaszát és a meghallgatást követően a Hitachi visszavonta az állításait, és kijelentette, hogy elfogadja a Bizottságnak a *gentlemen's agreement* fennállására és tartalmára vonatkozó következtetéseit, ahogyan azok a kifogásközlésben szerepelnek.

110. Egyebekben megjegyzem, hogy a Toshiba által a fellebbezésének alátámasztására hivatkozott második jogalap csak a megtámadott ítélet 233. pontjára vonatkozik. Márpedig az azt közvetlenül megelőző pontban a Törvényszék már megállapítja, hogy a megtámadott határozatban a Bizottságnak a Hitachi által elfogadott három európai projektre történő hivatkozása „bizonyítja, hogy a piacra lépés akadályai nem voltak leküzdhetetlenek egy japán gyártó számára”. Márpedig a Toshiba a fellebbezésében nem kifogásolta sem ezt a pontot, sem pedig azokat, amelyekben a Törvényszék a kérdést elemzi (és amelyekre a Törvényszék az ítélete 233. pontjának végén utal).⁶²

111. A Toshiba részéről e kifogásolás hiánya ellentmond a tények elferdítése lehetőségének, mivel annak – emlékeztetőül – nyilvánvalóan ki kell tűnnie az ügy irataiból, anélkül hogy szükséges lenne a tényállás és a bizonyítékok újbóli értékelése.

112. Következésképpen azt a következtetést kell levonni, hogy a Hitachi levelének vizsgálata alapján nem állapítható meg, hogy a Törvényszék nyilvánvalóan elferdítette volna az abban foglalt bizonyítékokat.

C – A harmadik jogalapról, amely a Toshiba jogsértésben való részvételének időtartamával kapcsolatos, és amely az ellentmondásos indokoláson, a bizonyítékok elferdítésén, a nyilvános elhatárolódás téves alkalmazásán, valamint a személyes felelősség elvének megsértésén alapul

113. A Toshiba által hivatkozott harmadik jogalap a Toshiba *gentlemen's agreement*-ben való részvételének időtartamára vonatkozik. Ez a jogalap három részre osztható. Először is a Törvényszék ítélete ellentmondásos indokolást tartalmaz a tényekre és a bizonyítékokra vonatkozó korábbi megállapításokkal kapcsolatban, ami azok elferdítését eredményezi. Másodszor a Törvényszék a nyilvános elhatárolódásra vonatkozó feltételt tévesen alkalmazta. Harmadszor a Törvényszék megsértette a személyes felelősség elvét, amikor megállapította, hogy a Toshiba azzal kapcsolatos kifogása, hogy nem vett részt a zürichi találkozón, „hatástalan”. A második és a harmadik rész gyakorlatilag a Törvényszék ugyanazon megfontolásaira vonatkozik, és azokat együttesen fogom megvizsgálni.

61 — Lásd a Toshiba kifogásközlésre adott válaszában 83–88. pontját, a fellebbezés A.03.24a melléklete.

62 — Nevezetesen a megtámadott ítélet 59–62. pontja.

1. Az ellentmondásos indokolásról és a bizonyítékok elferdítéséről

114. A Toshiba szerint a Törvényszék ellentmondott önmagának, amikor a megtámadott ítélet 208. pontjában megállapította egyrészt azt, hogy a Toshiba „kizárta a jövőbeli találkozókra való részvételét”, másfelől pedig azt, hogy „kétségek vannak a [fellebbező] *gentlemen's agreementben* való jövőbeli részvételével kapcsolatban” (a megtámadott ítélet 209. pontja), valamint hogy a részvétele a TM T&D részvételétől függ majd (a megtámadott ítélet 211. pontja).

115. A Toshiba ezen állításai kétségkívül a megtámadott ítélet, valamint az annak alátámasztása érdekében hivatkozott iratok részben történő értelmezéséből erednek.

116. A Törvényszék ugyanis az ítéletének 208. pontjában azt állapítja meg, hogy a Toshibának a TM T&D közös vállalkozás létrehozása miatt még döntenie kellett a jövőbeli találkozókra való részvételéről. A Törvényszék bizonyos dokumentumokból azt a következtetést vonta le, hogy a Toshiba minden bizonnyal kizárta, hogy ezeken az találkozókra egyénileg részt vegyen, azonban a többi résztvevő egyértelműen jelezte, hogy a Toshiba nélkül már nem függődik érdek a *gentlemen's agreement* fenntartásához.

117. A Törvényszék, miután a megtámadott ítélet 210. pontjában megjegyezte, hogy egyik dokumentumból sem vonható le az a következtetés, hogy a Toshiba elhatárolódott volna a *gentlemen's agreementtől* a bécsi találkozó során, az ítélet 211. pontjában teljesen logikusan annak megállapításával folytatja, hogy „a [fellebbező] által hivatkozott dokumentumokból az is kitűnik, hogy annak a [fellebbező] általi bejelentését követően, hogy a TM T&D-nek az elkövetkezendő találkozókra való részvételéről még döntenie szükséges, illetve hogy a Toshiba részvétele ettől függ, az e találkozón részt vevő vállalkozások mégis megerősítették a *gentlemen's agreementet*, és azon projektek bejelentésének szabályait, amelyek ennek a kartellnek a körébe tartoznak”.

118. A Toshiba állításával ellentétben a hivatkozott dokumentumok mindegyike megerősíti azokat a bizonytalanságokat, amelyek egyrészt a Toshibának a következő találkozón való jelenlétével, másrészt pedig a *gentlemen's agreementben* egyénileg vagy a TM T&D útján való részvételének további fennállásával kapcsolatosak.

119. Mindenekelőtt a bécsi találkozóról készült, Okamoto (Fuji) által szerkesztett feljegyzés szerint a Toshibának a közös vállalkozás létrehozását követő találkozókra való részvételéről még nem született döntés. Noha ehhez zárójelben hozzá van fűzve, hogy „nem várható olyan vegyes döntés, amely a [Toshibaként] történő folytatást jelenti”, ezt a mondatot azonnal az „Igen vagy Nem” feltüntetése követi. Ezen elem járulékos jellegén kívül, amely a zárójelek használatából látható, az „igen vagy nem” alternatíva hozzáfűzése kétségtelenül azt jelenti, hogy ebben az esetben egy első érzésről van szó, amelyről még nem született döntés.⁶³

120. Továbbá a Toshiba által előadottakkal ellentétben a Fujinak a Bizottság részére engedékenységgel címén tett nyilatkozatához csatolt értelmező feljegyzés nem csupán azt állítja, hogy „azt a lehetőséget, hogy a Toshiba a TM T&D létrehozását követően részt vesz a találkozókra (miközben a Mitsubishi azokon nem vesz részt), a Toshiba cáfolta”, hanem sokkal inkább jelzi azt is, hogy „mivel a Mitsubishi már nem vesz részt ezeken a találkozókra, döntést szükséges hozni annak megállapítása érdekében, hogy a TM T&D jogosult-e ezeken a találkozókra részt venni”.⁶⁴

63 — Az eredeti, angol nyelvű dokumentum szövege a következő: „Whether or not to participate in AC after the establishment of T5/T4 JV is not yet decided. (There would not be a tepid decision such as to continue to attend as T5. Yes or No.)” (a bécsi találkozóval kapcsolatban a Fujinál készült, Okamoto által szerkesztett belső feljegyzés, a fellebbezés A.14 melléklete).

64 — Az eredeti, angol nyelvű dokumentum szövege a következő: „In addition, since Mitsubishi was no longer participating in these meetings [...], a decision had to be made whether TM T&D would be allowed to attend the meetings. The possibility of Toshiba attending the meetings after TM T&D had been established (while Mitsubishi does not attend) was denied by Toshiba”. (A Fujinak a Bizottság részére engedékenységgel címén tett nyilatkozata, a fellebbezés A.16 melléklete).

121. Végül, pontatlan az a kijelentés, miszerint a bécsi találkozóról készült beszámoló nem világos, miközben az egyértelműen kijelenti, hogy a Toshiba-nak a következő találkozókra való jövőbeni részvételéről „viszonylag gyorsan fognak dönten”, továbbá kifejti, hogy a jövőbeli találkozókra csak akkor lesz értelme, ha ez a részvétel folytatódik. A beszámoló ezen pontja ezenkívül azzal a megállapítással zárul, hogy ez a kérdés lesz a következő találkozó fő napirendi pontja.⁶⁵ Addig is a *gentlemen's agreementet* megerősítik.⁶⁶

122. Következésképpen azt a következtetést kell levonni, hogy azon iratok vizsgálata alapján, amelyekre a Törvényszék támaszkodott, nem állapítható meg, hogy a Törvényszék nyilvánvalóan elferdítette volna az azokban található ténybeli elemeket, és az alapján nem is jutott ellentmondásos indoklásra.

2. A nyilvános elhatárolódásra vonatkozó kritérium téves alkalmazásáról, valamint a személyes felelősség elvének megsértéséről

123. A Toshiba szerint a Törvényszék tévesen alkalmazta a nyilvános elhatárolódásra vonatkozó kritériumot, amikor a megtámadott ítélet 218. pontjában elutasította a Toshiba azon alapuló érvét, hogy a TM T&D létrehozását követően nem vett részt a zürichi találkozón, mivel ezt az érvet hatástalannak minősítette. Másképpen megfogalmazva, a Toshiba a megtámadott ítélet 213. és 220. pontjára hivatkozással előadja, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor megállapította, hogy a Toshiba-nak a zürichi találkozóról való távolmaradása a nyilvános elhatárolódás kritériumának értékelése során nem bír jelentőséggel, miközben a Toshiba általa hivatkozott dokumentumokból előzetesen azt a következtetést vonta le, hogy kétség merült fel a Toshiba-nak a kartellben való jövőbeni részvételét illetően.

124. Noha a nyilvános elhatárolódásra vonatkozó kritériumra rendszeresen hivatkoznak azok a vállalkozások, amelyeknek versenyellenes magatartást rónak fel, meg kell állapítani, hogy az a Bíróság ítélkezési gyakorlatában⁶⁷ alig van kidolgozva, és a jogtudományban kevés érdeklődést tanúsítanak iránta. A Comap kontra Bizottság ítélet (C-290/11 P, EU:C:2012:271) számomra megfelelőnek tűnik arra, hogy ezt körvonalazzam.

125. Ebben az ítéletben ugyanis a Bíróság megállapította, hogy a nyilvános elhatárolódás fogalma és a versenyellenes magatartás folyamatosságának fogalma „olyan ténybeli helyzeteknek felelnek meg, amelyek fennállását az érdemben eljáró bíróságnak kell esetről esetre megállapítania az elé terjesztett »bizonyos egybeesések és valószínűsítő körülmények« mérlegelése alapján, valamint »a releváns bizonyítékok és valószínűsítő körülmények összességének átfogó értékelését« követően”.⁶⁸ Ebből a meghatározásból következik, hogy „[a]mennyiben a bizonyítékok megszerzése szabályszerűen történt, valamint az általános jogelveket, és a bizonyítási teherre és a bizonyításfelvételre vonatkozó eljárási szabályokat tiszteletben tartották, kizárólag a Törvényszék feladata annak mérlegelése, hogy a hozzá benyújtott bizonyítékoknak milyen bizonyító erőt tulajdonít. E mérlegelés tehát, eltekintve a bizonyítékok elferdítésének esetétől, nem minősül a Bíróság felülvizsgálata alá tartozó jogkérdésnek”.⁶⁹

65 — Az eredeti, angol nyelvű dokumentum szövege a következő: „Future participation of T5 (and maybe T4) in AC mtgs will be decided relatively soon. Depending on that decision, future AC mtgs make only sense, if continuation. In next mtg this item will be main topic.” (a bécsi találkozóról készült beszámoló, Siemens/Hitachi, a fellebbezés A.15 melléklete).

66 — Az eredeti, angol nyelvű dokumentum szövege a „3. GA and Inhouse business” cím alatt a következő: „Confirmation on rules: GA enquiries via Secs” (a bécsi találkozóról készült beszámoló, Siemens/Hitachi, a fellebbezés A.15 melléklete).

67 — Lásd különösen: Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P, EU:C:2004:6); Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ítélet (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P és C-213/02 P, EU:C:2005:408); Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166); Comap kontra Bizottság ítélet (C-290/11 P, EU:C:2012:271); Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, EU:C:2013:351); Adriatica di Navigazione kontra Bizottság végzés (C-111/04 P, EU:C:2006:105). A nyilvános elhatárolódásra vonatkozó elképzelés nyoma található meg a Bizottság kontra Anic Partecipazioni ítéletben (C-49/92 P, EU:C:1999:356), amikor a Bizottság az ezen ítélet alapjául szolgáló ügyben arra hivatkozott, hogy „valamennyi olyan személynek [...], aki azt állítja, hogy *elkülönült* a megállapodás szerinti intézkedésekkel kapcsolatos döntésektől, kifejezett bizonyítékot kell szolgáltatnia az *elkülönülésére* vonatkozóan” (95. pont). Kiemelés tőlem.

68 — 71. pont.

69 — Uo.

126. Ezt a megközelítést, amely megfelel a korábbi ítélkezési gyakorlatnak,⁷⁰ a Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, EU:C:2013:351, 28–30. pont) is megerősítette.

127. Általában a nyilvános elhatárolódásra olyan vállalkozás hivatkozik, amely valamely találkozóan anélkül vett részt, hogy az annak során megvitatott megállapodásban vagy kartellben részt kívánt volna venni. A Bíróság ezen esetre vonatkozó ítélkezési gyakorlatát, amely a kérdésben született ítéletek korlátozott száma ellenére állandónak minősíthető, a következőképpen lehet összefoglalni: „valamely vállalkozás kartellben való részvételének bizonyításához elegendő az, ha a Bizottság bizonyítja, hogy az érintett vállalkozás olyan találkozókon vett részt, amelyek során versenyellenes megállapodásokat kötöttek, anélkül hogy azok ellen nyilvánosan tiltakozott volna. Amennyiben a találkozókon való részvétel bizonyított, e vállalkozás feladata az arra vonatkozó bizonyítékok előterjesztése, hogy az említett találkozókon történő részvétele mögött nem volt versenyellenes szándék – úgy, hogy bizonyítja, a versenytársaival közölte, hogy a találkozókon az övéktől eltérő szándékkal vesz részt”.⁷¹ Ebben a tekintetben a Bíróság hozzáteszi, hogy „a kartell többi résztvevőjének az érintett vállalkozás szándékával kapcsolatos értelmezése meghatározó annak mérlegelése tekintetében, hogy e vállalkozás valóban el kívánt-e határolódni a jogellenes megállapodástól”.⁷²

128. A jelen ügyben, a harmadik jogalap második és harmadik részével a Toshiba lényegében azt sugallja, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor azt állapította meg, hogy a Toshiba a zürichi találkozóra a *gentlemen's agreementben* részt vevő félnek volt tekinthető annak ellenére, amit a Toshiba a bécsi találkozón 2002 szeptemberében az attól való elhatárolódás érdekében kijelentett, illetve hogy a 2003 májusi zürichi találkozón nem vett részt – legalábbis egyénileg –, valamint azon körülmény ellenére, hogy a Bizottság nem jelölte meg a TM T&D közös vállalkozást a vitatott határozat címzettjei között.

129. Kétségtelen, hogy a jelen ügyben a tényállás kismértékben eltér az azon ítéletek alapjául szolgáló tényállástól, amelyekre az előbbiekben hivatkoztam. A jelen ügyben Toshiba azt állítja ugyanis, hogy nyilvánosan elhatárolódott a bécsi találkozó során azáltal, hogy bejelentette, hogy a következő találkozókon – legalábbis egyénileg – nem fog részt venni a Mitsubishivel való közös vállalkozás létrehozása miatt (amelynek részvételéről még döntést kellett hozni), és mindezt a zürichi találkozóról való távolmaradása megerősítette.

130. Mindazonáltal még ebben a különleges esetben is úgy vélem, hogy az a kérdés, hogy a Toshiba tekinthető-e a *gentlemen's agreementben* részes félnek a bécsi találkozó és a zürichi találkozó közötti időszakban, ténybeli értékelés marad, amely a bizonyítékok elferdítésének esetét kivéve nem tartozik a Bíróság hatáskörébe.⁷³ A Toshiba által hivatkozott jogalap „végső soron a Törvényszéknek a fellebbező nyilvános elhatárolódásának hiányára vonatkozóan elé terjesztett tényekkel és bizonyítékokkal kapcsolatos értékelését kérdőjelezi meg”.⁷⁴

131. Ellentétben ugyanis a Total marketing services kontra Bizottság ügygel (C-634/13 P, amely a Bíróság előtt folyamatban van), itt nem olyan helyzetről van szó, amelyben a legkisebb bizonyíték sincs arra vonatkozóan, hogy egy bizonyos időpontot követően a szóban forgó vállalkozás továbbra is részt vett volna a vitatott kartellben. Ellenkezőleg, a Wahl főtanácsnok által az ugyanezen ügyre vonatkozó

70 — Lásd ebben az értelemben: Comap kontra Bizottság ítélet (C-290/11 P, EU:C:2012:271, 76–78. pont); Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166, 132. pont); Adriatica di Navigazione kontra Bizottság végzés (C-111/04 P, EU:C:2006:105, 50. és 54. pont).

71 — Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166, 119. pont), amely hivatkozik az Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítéletre (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P, EU:C:2004:6, 81. pont).

72 — Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166, 120. pont).

73 — „Mivel a jogsértés időtartamának meghatározása ténykérdés, a Törvényszék elé terjesztett bizonyítékok elferdítésének esetét kivéve nem tartozik a Bíróság fellebbezés esetén fennálló felülvizsgálati jogkörébe. Ez a helyzet többek között a »nyilvános elhatárolódás és a versenyellenes magatartás folyamatossága fogalmi tekintetében [...]« (Bernardeau, L., és Christienne, J.-Ph., *Les amendes en droit de la concurrence – Pratique décisionnelle et contrôle juridictionnel du droit de l'Union*, Larcier, coll. Europe(s), 2013, II. sz. 1314).

74 — Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, EU:C:2013:351, 28. pont).

indítványában⁷⁵ alkalmazott megkülönböztetéssel élve, itt olyan helyzetről van szó, amelyben a kifejezett elhatárolódás hiánya lehetővé teszi azon, konkrét valószínűsítő körülményeken alapuló vélelem fenntartását, amely szerint egy versenyellenes célú találkozón részt vevő vállalkozásról feltételezhető, hogy részt vett az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében szereplő tilalom hatálya alá tartozó kartellben.

132. Ugyanis, bár a Toshiba – amint azt a fellebbezés 25. pontjában előzetesen kifejti – már a Törvényszék előtti védekezése során hivatkozott arra, hogy nincs bizonyíték arra vonatkozóan, hogy a részvételét a bécsi találkozót követően folytatta volna, illetve hogy a *gentlemen's agreement* többi résztvevője különböző körülmények alapján egyértelműen megértette, hogy a Toshiba nyilvánosan elhatárolódott ettől a megállapodástól, megállapítható, hogy mivel részt vett a különböző találkozón, a bécsi találkozót is beleértve, az előbbieken említett ítélkezési gyakorlatnak megfelelően neki kell bizonyítania azt, hogy nyilvánosan elhatárolódott a *gentlemen's agreementtől*,⁷⁶ illetve hogy a szándékát a kartell többi résztvevője ennek megfelelően értelmezte.⁷⁷

133. Ebben az összefüggésben a Törvényszék a Toshiba által e tekintetben elé terjesztett bizonyítékokat, pontosabban a bécsi találkozóról készített beszámolót, a Fujinál az erről a találkozóról készült belső feljegyzést, valamint a Fujinak az engedékenység címén tett nyilatkozatához csatolt értelmező feljegyzését megvizsgálta.⁷⁸

134. Márpedig a Toshiba nem vitatta a Törvényszék ezzel kapcsolatos értékelését,⁷⁹ a megtámadott ítélet 209. és 211. pontjának a harmadik jogalap első részében történő vitatását kivéve. Ebben a tekintetben arra a következtetésre jutottam, hogy azon iratok vizsgálata alapján, amelyekre a Törvényszék támaszkodott, nem állapítható meg az azokban foglalt ténybeli körülmények elferdítése, illetve az sem, hogy ez a Törvényszék érvelésében ellentmondáshoz vezetett.

135. Ellenkezőleg, ezek a dokumentumok a Toshibának a következő találkozón való jövőbeli részvételével kapcsolatos kétséget mutatnak, és az ezzel kapcsolatos döntésig megerősítik a *gentlemen's agreementet*.

136. Következésképpen a harmadik jogalap második része – mivel kétségbe vonja a tényeknek és a bizonyítékoknak a Törvényszék általi értékelését, valamint az ezen bizonyítékok elferdítésének hiányában – elfogadhatatlan.

137. Ami a harmadik jogalap harmadik részét illeti, úgy vélem, hogy a Törvényszék nem alkalmazta tévesen a jogot, amikor hatástalannak nyilvánította a Toshiba azon kifogásait, amelyek a Bizottság által az R. zürichi találkozón betöltött szerepével kapcsolatban adott értelmezésre, valamint a zürichi találkozó versenyellenes jellegének hiányára vonatkoznak.

138. A Törvényszék jogosan állapította meg azt, hogy ezek a kifogások – azok megalapozottságának feltételezése mellett – nem alkalmasak a Bizottság azon megállapításának kétségbe vonására, amely szerint a Toshiba 2003. május 15-ig részt vett a *gentlemen's agreementben*. Ugyanis, noha a Törvényszék a megtámadott ítélet 220. pontjában arra a következtetésre jutott, hogy „még abban az esetben is, ha a [fellebbező] a zürichi találkozón nem vett volna részt vagy ha ennek a találkozónak a célja nem lett volna versenyellenes, a [fellebbező] nyilvános elhatárolódásának hiányában úgy

75 — C-634/13 P, EU:C:2015:208, 56. pont.

76 — Lásd ebben az értelemben: Comap kontra Bizottság ítélet (C-290/11 P, EU:C:2012:271, 76. pont).

77 — Lásd ebben az értelemben: Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166, 120. pont).

78 — Lásd a megtámadott ítélet 207. pontját.

79 — Nevezetesen a megtámadott ítélet 208–214. pontja.

tekintendő, hogy a [fellebbező] a *gentlemen's agreementben* részt vett az említett találkozóig”, ezt az ítélet 205–214. pontjában kifejtetteket alapul véve tette. Márpedig nemcsak, hogy a 220. pont nem képezi a fellebbezés tárgyát, de, amint azt a fentiekben bemutatam, a 205–214. pont sem mutatja a Törvényszék által elemzett tények és/vagy bizonyítékok elferdítését.

139. Végül a Törvényszék ugyancsak jogosan állapította meg a megtámadott ítélet 221. pontjában, hogy a Toshiba nem hivatkozhat sikerrel a *gentlemen's agreementben* való részvételének a TM T&D közös vállalkozás létrehozásakor, 2002. október 1-jén történő megszüntetésére. Ebben az időpontban a Toshiba a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében nem határolódott el nyilvánosan a vitatott kartelltől, mivel ebben a tekintetben a kartell többi résztvevőjének az érintett vállalkozás szándékával kapcsolatos értelmezése a meghatározó.⁸⁰ A 2002. október 1-jét megelőzően tartott bécsi találkozót követően ugyanis a Toshiba és/vagy a TM T&D részvétele még nem volt biztos a többi résztvevő számára. Ellenkezőleg, a többi résztvevő egyrésztől megerősítette a *gentlemen's agreementet* és az abból eredő, a projektek bejelentésére vonatkozó szabályokat, másrésztől pedig megállapította, hogy a *gentlemen's agreement* fenntartásához mindazonáltal semmilyen érdek nem fűződne, ha abban a Toshiba nem venne részt.

140. Következésképpen a harmadik jogalap részben elfogadhatatlan és részben megalapozatlan.

D – A negyedik jogalapról, amely a bírság összegének megállapítása során történt téves jogalkalmazáson alapul

141. A negyedik jogalapjával a Toshiba azt kifogásolja, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a 2006. évi iránymutatás 18. pontját, amikor jóváhagyta, hogy a Bizottság az EGT-ben történt eladások fiktív értékének kiszámítása érdekében a kartell résztvevőinek világszintű piaci részesedését alkalmazta.

142. A 2006. évi iránymutatás említett pontja szerint, amennyiben egy jogsértés területi kiterjedése meghaladja az EGT területét, annak érdekében, hogy tükrözni lehessen az EGT-n belüli összértékesítést, valamint az egyes vállalkozások jogsértésben való részvételének viszonylagos súlyát, a Bizottság megbecsülheti a jogsértés által érintett áruk vagy szolgáltatások eladásainak teljes értékét a releváns földrajzi piac egészére nézve (amely túllépi az EGT határait), majd ezen a piacon meghatározza a jogsértésben részt vevő vállalkozások értékesítésből való részesedését, és az így kapott részesedési arányokat a vállalkozások EGT-n belüli összesített értékesítésére vetítheti.

143. Az említett iránymutatás e rendelkezését tudomásom szerint az ICF kontra Bizottság ítélet (C-467/13 P, EU:C:2014:2274)⁸¹ kivételével a Bíróság még nem értelmezte.

144. Mindazonáltal, mivel a 2006. évi iránymutatás 18. pontja az ezen iránymutatás 13. pontjában kimondott elvi szabálytól való eltérés, az ez utóbbi ponttal kapcsolatos megállapítások, és az a környezet, amelybe az illeszkedik, segíthetnek a 18. pont tartalmának meghatározásában.

145. Ebben a tekintetben érdemes felidézni, hogy a 2006. évi iránymutatást az [EK] 81. cikkben és az [EK] 82. cikkben meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003 tanácsi rendelet⁸² 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján a Bizottság által hozott határozatok átláthatóságának és objektív jellegének biztosítása érdekében fogadták el.

80 — Lásd ebben az értelemben: Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166, 120. pont).

81 — Az ebben az ítéletben tárgyalt kérdés mindazonáltal eltér az itt vizsgált kérdéstől, mivel az a 2006. évi iránymutatás 18. pontjában említett, a „jogsértés által érintett áruk vagy szolgáltatások eladásainak teljes érték[e]” fogalmával, nem pedig a jelen ügyben szóban forgó „releváns földrajzi piac [...] (amely túllépi az EGT határait)” fogalmával kapcsolatos.

82 — HL 2003. L 1., 1 o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o. Lásd a 2006. évi iránymutatás 3. pontját.

146. Márpedig ez a cikk különösen arra irányul, hogy biztosítsa a bírság kellően elrettentő jellegét, amely igazolja az érintett vállalkozás gazdasági erejének figyelembevételét.⁸³

147. A Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy a 2006. évi iránymutatás 13. pontjának „célja az, hogy a vállalkozással szemben kiszabott bírság számításának a kiindulópontja olyan összeg legyen, amely tükrözi a jogsértés gazdasági jelentőségét és az e vállalkozás által abban képviselt súlyt”.⁸⁴

148. Ily módon a Bíróság úgy véli, hogy a 2006. évi iránymutatás 13. pontjának céljával ellentétes lenne az „eladások értékének” fogalmát akként értelmezni, hogy „az kizárólag az olyan eladások révén elért forgalomra vonatkozik, amelyek tekintetében megállapítást nyert, hogy azokra [a szóban forgó] kartell ténylegesen kihatott”.⁸⁵

149. Amikor a 2006. évi iránymutatás 18. pontja eltér az ezen iránymutatás 13. pontjában meghatározott földrajzi terület körülhatárolásától annak érdekében, hogy azt az EGT-n kívüli területre terjessze ki, ugyanezt a célt követi: a legmegfelelőbb módon tükrözni a vállalkozás jogsértésben betöltött szerepének súlyát.

150. Márpedig magát ezt a célt az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja igazolja, amelynek célja, hogy biztosítsa a bírság kellően elrettentő jellegét az érintett vállalkozás gazdasági erejének figyelembevétele útján.

151. E körülmények között a 2006. évi iránymutatás 18. pontjának szó szerinti értelmezése, amely arra irányulna, hogy „a releváns földrajzi piac [...] (amely túllépi az EGT határait)” kizárólag a jogellenes kartell által érintett földrajzi területekre korlátozódjon, nem venné szükségszerűen figyelembe az érintett vállalkozás valódi gazdasági erejét, és következésképpen az elrettentés fentiekben említett célkitűzése ellen hathatna.

152. A jelen ügy ennek tökéletes ábrázolása. Amennyiben ugyanis csak az EGT-ben és a Japánban történt értékesítéseket vették volna figyelembe, a kartellnek legalább egy japán tagja mindenfajta bírság alól mentesült volna az európai piacon történő értékesítések hiánya miatt.

153. Továbbá, általánosabban megfogalmazva, a 2006. évi iránymutatás 18. pontjának a Toshiba által képviselt megszorító értelmezése egy piacfelosztó megállapodás esetén ezen megállapodás betartásának honorálásához vezet. Az említett megállapodás betartásával ugyanis a vállalkozás egyáltalán nem végez értékesítési tevékenységet a partner területén, és ezáltal *de facto* és *de jure* mentesülne a bírság alól.

154. A Törvényszék tehát helyesen – és anélkül, hogy tévesen alkalmazta volna a jogot – állapította meg a megtámadott ítélet 281. pontjában azt, hogy „mivel a [fellebbező] olyan piacfelosztó megállapodásban vett részt, amelynek célja a japán gyártók EGT piacára történő belépésének korlátozása, a Bizottság jogosan állapította meg, hogy nem megfelelő egy olyan módszer alkalmazása, amely az EGT-ben történt tényleges értékesítéseken alapul”, illetve az említett ítélet 282. pontjában azt, hogy „a szóban forgó jogsértés jellegére tekintettel, egy olyan módszer tükrözi megfelelően a jogsértés súlyát, amely a világszerződés részesedéseket veszi figyelembe”.

83 — Lásd ebben az értelemben: Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet (C-286/13 P, EU:C:2015:184, 142. pont).

84 — Uo. (148. pont).

85 — Lásd: Guardian Industries és Guardian Europe kontra Bizottság ítélet (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, 57. pont).

155. Ezenkívül, bár az iránymutatást általában a Bíróság olyan magatartási szabályként értelmezi, amelytől a Bizottság az általános jogelvek – mint például az egyenlő elbánás elve és a bizalomvédelem elve – megsértésének terhe mellett nem térhet el,⁸⁶ a Bíróság azonban kifejtette, hogy ez az iránymutatás a Bizottság számára olyan, a gyakorlatban követendő, *tájékoztató jellegű* magatartási szabály marad, amelytől egyes esetekre nézve eltérhet, feltéve hogy az egyenlő elbánás elvével összeegyeztethető indokolással szolgál.⁸⁷

156. Ezt a lehetőséget egyébként a 2006. évi iránymutatás 37. pontja kifejezetten tartalmazza, amely szerint „az egyes ügyek egyedisége vagy egy bizonyos ügy esetében az elrettentő hatás elérésének szükségessége okán a Bizottság eltérhet ezektől a [bírságkiszabási iránymutatás által megállapított általános] módszerektől”.

157. Márpedig a jelen ügyben meg kell állapítani, hogy a Bizottság a határozatában kifejtette, miért volt igazolt a világgiacon történt értékesítések alkalmazása a jogsértéssel érintett területeken történt értékesítések helyett. Egyrészt ez „annak tulajdonítható, hogy a vállalkozásoknak az EGT-ben és Japánban történt értékesítései nem tükrözik megfelelő módon az egyes vállalkozások jogsértésben betöltött szerepének súlyát”,⁸⁸ illetve másrészt, ha „a hálózati transzformátorok tekintetében csak az EGT-ben és Japánban történt értékesítéseket kellene figyelembe venni, a Fujival szemben kiszabott bírság nulla lenne”.⁸⁹

158. A Bizottság emellett arra is gondot fordított, hogy határozatát a 2006. évi iránymutatás 37. pontjára alapítsa, kifejtve, hogy „a bírság alapösszegének kiszámítására vonatkozó minden egyéb [az itt alkalmazottól eltérő] módszer önkényes és egyenlőtlen eredményre vezetne, valamint *nem lenne elrettentő jellegű*”.⁹⁰

159. Következésképpen a negyedik jogalap is megalapozatlan.

VI – A költségekről

160. A Bíróság eljárási szabályzata 138. cikkének (1) bekezdése értelmében – amely az ugyanezen szabályzat 184. cikk (1) bekezdése szerint a fellebbezési eljárásban is alkalmazandó – a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. A Toshiba, mivel pervesztes lett, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell a költségek viselésére.

VII – Véggöveztetések

161. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a következőképpen határozzon:

- utasítsa el a fellebbezést, és
- kötelezze a Toshiba Corporationot a költségek viselésére.

86 — Lásd ebben az értelemben: Archer Daniels Midland kontra Bizottság ítélet (C-510/06 P, EU:C:2009:166, 60. pont).

87 — Lásd ebben az értelemben: Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, EU:C:2013:351, 53. pont).

88 — A vitatott határozat 229. pontja.

89 — A vitatott határozat 235. pontja.

90 — Uo. (236. pont). Kiemelés tőlem.